

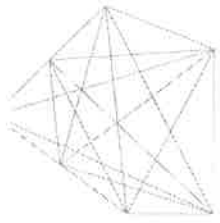
Financiranje istraživanja na hrvatskim sveučilištima i uloga Hrvatske zaklade za znanost - stav Rektorskoga zbora RH

Rektorski zbor Republike Hrvatske izražava svoju zabrinutost razinom financiranja materijalnih troškova znanstvenih istraživanja na hrvatskim sveučilištima.

Usprkos činjenici da se u posljednjem desetljeću broj istraživača gotovo udvostručio, razina financiranja znanstvenih istraživanja nije se značajnije promijenila. Pritom se nije samo poremetio omjer financiranja istraživanja i broja istraživača, već se značajno promijenila i struktura istraživača. Značajno je povećan broj istraživača koji su stekli status samostalnog istraživača (izabrani u znanstveno nastavna zvanja) ali i broj mladih istraživača koji su postigli razinu iskusnog istraživača (postdoktorandi). Istodobno se smanjio broj zaposlenih istraživača u ranoj fazi (doktoranada), a značajno povećao broj doktoranada koji studiraju na doktorskom studiju u dijelu radnog vremena.

Značajno povećanje broja ljudi s razinom samostalnog ili iskusnog istraživanja zahtijeva osiguravanje odgovarajućih sredstava za financiranje troškova istraživanja da bi oni mogli razvijati svoju istraživačku karijeru i istraživačke timove. Nedostatak sredstava za financiranje materijalnih troškova istraživanja podrazumijeva zastoj u istraživačkom razvoju, a desetgodišnji zastoj u razvoju istraživača podrazumijeva trajno „uništavanje“ istraživačkog potencijala. Jedan broj mladih istraživača, u pravilu najtalentiranijih, rano prepoznaje navedeni disbalans i nastoji nastaviti razvoj svoje istraživačke karijere u inozemstvu.

Slično je i s doktorandima, nedostatak sredstava za financiranje materijalnih troškova istraživanja vrlo često dovodi u pitanje napredovanje kroz doktorski studij i, u pravilu, predstavlja zastoj u osobnom razvoju doktoranada. Prilagodba na nedostatak sredstava nužno dovodi do smanjivanja kvalitete istraživačkih rezultata i time i kvalitete doktorskih studija. Slično kao i kod Postdoktorand, jedan dio talentiranih pojedinaca uspije rano prepoznati navedeno stanje i nastoje svoj doktorski studij završiti u inozemstvu. Iako je stjecanje iskustva u inozemstvu važno za osobni razvoj istraživača, valja imati na umu da su doktorandi glavni proizvođači znanstvenih rezultata i da svoje rezultate ostavljaju inozemnim institucijama. Pored toga, najtalentiraniji su izloženi probiru i ostanku u inozemnoj instituciji te svoj talent i rad, uključivši i sve što je uloženo u njihovo obrazovanje, ugrađuju u inozemne institucije i istraživačke sustave. Znajući da se istraživanjem izravno uspostavlja veza s razvojem društva i ekonomije, jasno je da se svo ulaganje u obrazovanje te talent i rad hrvatskih istraživača troši u razvoj druge države.

REKTORSKI
ZBOR
REPUBLIKE
HRVATSKE

CROATIAN
RECTORS'
CONFERENCE

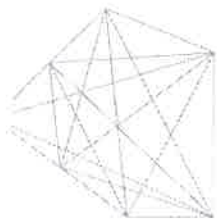
Stoga je stav Rektorskoga zbora RH da je hitno potrebno udvostručiti sredstva za financiranje materijalnih troškova istraživanja kako bi se osigurao opstanak hrvatskoga istraživačkoga prostora i osigurao minimalni razvoj hrvatskih sveučilišta. Iako za sferu političkog dijaloga udvostručavanje izgleda kao „dramatično“ povećanje, Rektorski zbor RH upozorava da se radi o povećanju sa cca 125 milijuna kuna (17 milijuna Eur) na cca 250 milijuna kuna (34 milijuna Eur), što je fond za financiranje istraživanja kojim raspolaže prosječno zapadno-europsko sveučilište.

Rektorski zbor RH smatra da je pogrešno razvoj istraživačkog sustava, posebice na hrvatskim sveučilištima, temeljiti isključivo na istraživačkim timovima koji mogu osigurati financiranje kroz kompetitivne programe EU (*Horizon 2020*). Pritom, Rektorski zbor RH podsjeća da u većini zapadno-europskih država nacionalni fondovi i dalje čine 80-90% financiranja istraživanja. Osim toga, EU programi su fokusirani na strateške prioritete Europskog istraživačkog vijeća (*ERC*) koji su daleko uži od strateških prioriteta svake pojedine države, pa tako i Hrvatske i njezinih regija.

Nadalje, Rektorski zbor RH smatra da se u političkoj areni nužno čim prije opredijeliti za razvoj Hrvatske temeljen na istraživanjima, transferu tehnologije, pametnoj specijalizaciji i uspostavljanju snažnih regionalnih centara znanja. Takvo opredjeljenje podrazumijeva dodatno, značajno povećanje sredstava za materijalne troškove istraživanja te uspostavljanje daleko šire i sofisticiranije palete financijskih instrumenata za razvoj istraživačkih karijera, istraživačkih timova, centara izvrsnosti te razvoj hrvatskih regija.

Rektorski zbor RH podržava uspostavljeni instrument programskih ugovora za višegodišnje namjensko financiranje znanstvenih istraživanja na hrvatskim sveučilištima. Takav instrument jamči stabilnost i opstanak istraživanja na sveučilištima ali i razvoj istraživačkih politika, uključujući i istraživačkih pravaca specijalizacije, na hrvatskim sveučilištima. No, jasno je da u prosjeku 5.000 kuna godišnje po istraživaču, uključujući i doktorande, za materijalne troškove istraživanja nije ni približno dovoljno da bi se osigurao opstanak istraživanja na sveučilištima. Iako sveučilišta i njihove sastavnice zasigurno izdvajaju i dio vlastitih prihoda za financiranje materijalnih troškova istraživanja, teško je vjerovati da ukupna izdvajanja prelaze 10.000 kuna po istraživaču godišnje. U većini znanstvenih područja, posebice prirodnom, tehničkom i biomedicinskom, nemoguće je organizirati istraživanja uz takva sredstva. Stoga je nemoguće razmišljati o ozbiljnijem razvoju STEM područja, pa time i studija u STEM području. Stoga Rektorski zbor poziva Vladu i sve dionike političke rasprave u Hrvatskoj, da hitno udvostruči sredstva za programske ugovore za financiranje materijalnih troškova istraživanja.

Rektorski zbor podržava do sada uspostavljene financijske instrumente Hrvatske zaklade za znanost ali upozorava da je potrebno dodatno poraditi na kvaliteti

REKTORSKI
ZBOR
REPUBLIKE
HRVATSKE

CROATIAN
RECTORS'
CONFERENCE

evaluacijskog procesa, posebice na kvaliteti istražinske procjene, te osigurati dovoljno fleksibilnosti u provedbi istraživačkih projekata. Istorazinsku procjenu (*peer review*) Rektorski zbor RH smatra ključnim u procesu vrednovanja, no pritom je nužno hrvatske znanstvenike dovesti u poziciju iste razine. Istorazinska procjena nije moguća kada znanstvenik koji ima deseterostruko više resursa (sredstava, ljudi i logistike) hrvatskog znanstvenika procjenjuje kroz prizmu svojih standarda. Upravnom vijeću Zaklade ukazalo se na slabosti, besmislenosti pa i nepotrebnosti pojedinih postojećih procedura provedbe projekata i programa, koje posebno dolaze do izražaja u prilikama kada nema dovoljno sredstava (previše administriranja, usmjeravanje recenzenata, itd.). Također, postoje snažne primjedbe na izbor tema projekata u kojima se premalo pitalo projekte s naglašenijom nacionalnom komponentom. Osim istorazinske procjene, Rektorski zbor RH poziva na razvoj dodatnih mehanizama vrednovanja kojim će se potaknuti razvoj istraživačkih timova na sveučilištima koji nemaju uspostavljene centre izvrsnosti.

Rektorski zbor RH smatra da je minimalno potrebno udvostručiti sredstva kojima raspolaže Hrvatska zaklada za znanost te da je tim sredstvima potrebno proširiti paletu financijskih instrumenata za razvoj istraživačkih karijera, posebice uravnoteživanje razvoja u cijelom hrvatskom istraživačkom prostoru, te značajno povećati broj doktoranada na hrvatskim sveučilištima. Te mjere su potrebne kako bi se uopće osigurala prilike za razvoj strategija pametne specijalizacije izvan Zagreba, osigurao opstanak sveučilišta i umanjio odljev talenata iz Hrvatske. Iznimno važnim Rektorski zbor RH smatra potrebu za dramatičnim povećanjem izdvajanja sredstava i razvoj posebnog programa za znanstvenike povratnike iz hrvatske dijaspe, posebice znanstvenike povratnike koji su svoju poduzetničku energiju i kreativni potencijal spremni uložiti u policentrični razvoj Hrvatske. Stoga, Rektorski zbor RH smatra da je nužno nastaviti i užurbano dodatno razviti (proširivanje programa kroz osmišljavanje reintegracijskog paketa potpore – *reintegration grants*) program povratka hrvatskih znanstvenika iz Dijaspore. Proširivanje programa za znanstvenike povratnike i otvaranje mogućnosti doktorskog studiranja u punom radnom vremenu za talente iz hrvatske Dijaspore, te znatno povećanje broja mjesta u punom radnom vremenu za doktorande iz Hrvatske, Rektorski zbor smatra jednom od ključnih mjera Hrvatske demografske politike za nekoliko sljedećih desetljeća.

Prof. dr. sc. Damir Boras
Predsjednik Rektorskoga zbora RH

U Zagrebu, 22. veljače 2016.